"List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETAREC

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako (475) je številka . . tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 474. | SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. | CHICAGO, ILL., DNE 10. OKTOBRA, (OCTOBER) 1916. | LETO (VOL.) XI.

Posledice kapitalistične kupčije.

Strela je udarila. Vžgala je in požar se je razširil, kakršnega še svet ni poznal. Vsi gasilci z obeh strani oceana ga ne morejo pogasiti.

Poleg stoji filister; obraz mu je spačen, ustnice so nabrane na jok, groza ga trese in ves zbegan vprašuje: Kaj se je zgodilo? Kako za božjo voljo je to mogoče?

Odgovarjajo mu: Vojna je.

On se pa le kremzi in ihti in vprašuje: Kako je to mogoče?

Res mu je nerazumljivo. Bog pomagaj! Ob vsaki slavnostni politični priliki so mu zagotavljali kramarji, katere je postavil na državno barko, da gre vse dobro. On naj se le briga za svoje kupčije, naj podpira vlado in ji da, kar potrebuje ,da bo mogla, držati "nemirne mase v pokorščini, pa naj jim zaupa.

"Glej, boljših mož nisi mogel izbrati," mu pravijo. "Ti si miren državljan, ljubiš red in mir, ker je to najboljše za tvoje kupčije, in mi ti varujemo red in mir. Doma varujemo red; za to smo ustanovili policijo, žandarmerijo, sodišča, ječe in kasarne. Zunaj varujemo mir; za to imamo diplomate, generale, kanone, ladje. In mi smo taki veleumni, da smo znali napraviti po vsem svetu svoji deželi same prijatelje. Z vsemi živimo v miru, ljubi filister, zato ker imaš nas."

V vsakem "prestolnem govoru" je cesar ali kralj slavnostno naglašal da je "v najboljših odnošajih z vsem svetom. V vsakem "ekspozeju" je zunanji minister ali kancelar ali kakor se je že imenoval, zagotavljal, da so med njegovo vlado in vsemi drugimi vladami najprijaznejše razmere.

Seveda je prihajal vedno za takimi civilnimi ministrom kakšen vojaški minister, ki je pravil, da se miru najbolje godi, če sedi na bajonetih. Računal je, koliko kanonov ima prijatelj na desni in koliko bark ima prijatelj na levi in je zatrjeval, da bo prijateljstvo najbolj varno, če se pomnože kanoni in barke. In dobil je vse, kar je zahteval. Mir ni mogel biti med brezštevilnimi topov in havbicami in možnarji tako zagotovljen kakor med angelji v nebesih.

In vendar je naenkrat udarila strela, golobček je hipoma s svojo oljčno vejico odfrfotal, in ves kontinent je pogorišče, vse reke so krvave in vsa polja so pokopališča.

Kako je to vendar mogoče? Kako je mogoče?

Filister se je brigal za svoje kupčije in veselo si je mel roke, kadar so plezale dividende navzgor in so se množili dragoceni kuponćki. Kupčija je življenje! — to je bilo njegovo geslo. In zaradi kupčije je ljubil mir.

Pa ni mislil, pa ni vedel, da pripravljajo baš njegove kupčije največji nemir, najhujšo nevihto, najgroznejše klanje.

Ej, on je kupčeval. Ampak tudi drugi so hoteli kupčevati. Trgovci, agenti so izpodrivali drug drugega, tekmovali s priliznjenimi besedami, kadar so vsiljevali svoje blago, in s strupenimi, kadar so govorili okonkurentovem blagu. On je vedel, kako se prepirajo v malem, pa je prezrl, da rastejo in se množe ti mali prepiri in da pride dan, ko se ne bo več zanašati na agentov jezik in na lepoto blaga. On e vedel da plavajo barčice daleč po morju do tujih, neznanih bregov, vedel je da se na teh barkah [illegible] in jekla [illegible] ko v [illegible] mu zdele le nekakšne parade njegove [illegible] kakšno razkazovanje njegove [illegible]

Ej, ljubi filister, [illegible] sel in kratek pogled. [illegible] ker se je zgodilo, kar se je moralo zgoditi.

Ampak filister tudi sedaj [illegible] bo razumel, da je bila evropska [illegible] kapitalističnega tekmovanja, [illegible] stičnega sistema, neizogibna [illegible] in bodočnih [illegible] filister [illegible] jena [illegible]

—Boardman Robinson in The Masses

[illegible] je je [illegible] kaj ima avstrijski cesar zoper [illegible] car zoper nemškega kajzerja, [illegible] reči in ne dobi odgovora, ker nikoli [illegible]

Delavci pa ne smejo biti filistri. Kajti kadar se vname tak požar, gre za njihovo kožo. In zato morajo delavci razumeti, kaj so vojne in kaj [illegible] In iskati morajo resnico z zdravim, ne pa s filisterskim razumom.

Vojna [illegible] kapitalistična konkurenca [illegible] drugega sredstva več, da bi bila rešila svoje [illegible] Odpraviti konkurence pa kapitalizem ne more, ker je z njim zrasla kakor koža s telesom.

Tista kapitalistična konkurenca, ki je povzročila vojno med evropskimi deželami, lahko povzroči še veliko večji požar. Konkurenca ni le med Anglijo in Nemčijo. S te strani in z one strani oceana si tudi odjedajo kupčije in profite. In po sedanji vojni si jih bodo odjedali še veliko bolj kakor prej. Kajti Amerika je neznansko obogatela in s svojim bogastvom stopa v prvo vrsto na svetovnem trgu.

Ni res, da bi bila vojna med Ameriko in kakšno državno kombinacijo onstran Atlantika ali Pacifika nemogoča. Tudi za sedanjo vojno so pravili, da je nemogoča in zato so bili tako krvavo presenečeni. O nemožnostih ni dobro govoriti v sedanjih časih.

Ampak kapitalistična preparedness ne prepreči spopada.

Na gotovih tleh rastejo koprive, na drugih kaktusi. Na kapitalističnih tleh uspeva vojna.

Nova, še večja groza, ki bi zadela tudi ameriški proletariat, se prepreči le tedaj, če se preprečijo oziroma odpravijo vzroki. Proti vojni je resnično le tisti, kdor je proti kapitalizmu.

Delavstvo mora ojačati svoj boj proti kapitalističnemu sistemu. Delavstvo mora straiti svoje vrste v svoji, v socialistični stranki. Delavstvo si mora ustvariti moč, da telebne kapitalizem ob tla in v slogi z delavci vseh narodov vzame bodočnost v svoje roke. Tedaj bo vojne konec.

Deklamacije proti vojni in pesmi o miru so lahko lepe, ampak brezplodne so. Porušite kapitalizem, pa jih treba ne bo. Kajti tedaj pride brez fraz mir med narode.

Vojna je na evropskih bojiščih. Vojna je na morju, vojna je v zraku.

Ali vojna je tudi tam, kjer je preplašeni, kratkovidni filister ne vidi.

Vojna je povsod, kjer kapitalizem preži na profite, katerih ni brez krvavih žrtev. In žrtve kapitalizma plačuje tudi tukaj delavsko ljudstvo.

Vojna je med delom in kapitalom.

Tudi tukaj se javljajo pridigarji medenih besed in priporočajo mir. In poveličavajo slogo. A mir je nemogoč in sloga je nemogoča.

Kajti kapitalizem izkorišča delo. Dokler obstoji, mora izkoriščati. Kakor mora korenina sesati sokove iz zemlje, tako mora kapitalizem sesati svoje dobičke iz delavskega ljudstva. Če jih na izsesa, pogine.

Delavstvo prenaša izkoriščanje, ali prenašati ga more le do gotove meje. Niti osel ne more nositi bremena, ki sega preko njegovih moči.

Izkoriščanje ne more samo sebi postaviti meja. Torej morajo delavci, kadar ne gre več, gledati, da mu napravijo jez.

Boj je neizogiben.

In ta boj je krvav, kakor tisti v evropskih klavnicah . . .

Radi bi imeli mir. Vsi nam ga priporočajo in delavci si ga sami ele. Toda kako ga doseči?

Porušite kapitalizem. Uničite izkoriščanje, in boja med delom in kapitalom bo konec.

To je vsa modrost. Dol s kapitalizmom!

Konec kapitalizma napravi kraj vojnam na vsej črti. Socializem ustanovi mir v narodu in med narodi.

Iluzije in dejstva.

Francoski patriotični listi so se začeli precej intenzivno baviti z usodo Avstrije. Odkar kaže ofenziva zaveznikov nekaj uspeha, je za nekatere žurnaliste že pribito, da se Avstrija razpade. In tako kakor teče pero lahko po papirju, sestavljajo tudi lahko novo Evropo.

Francozi so temperamentni ljudje. Optimizem je v njihovi naturi tako kakor hitro sklepanje. To so včasi prijetne lastnosti; nekoliko manj prijetno je to, da se z njimi rada druži površnost. Razmere po tujih deželah so jim večinoma prav malo znane in še zamenjavajo narode, jih zaradi tega nič na boli glava. Nekaj časa so veliki prijatelji Slovanov; ampak to jih ni nič oviralo, da so deputacijo Čehov, ki je prišla ob priliki neke telovadske slavnosti v Pariz, navdušeno pozdravili kot — Madjare. O avstrijskih razmerah so vedno imeli nekakšne nejasne pojme, o posameznih plemenih v tej državi so vedeli zelo malo, o nekaterih sploh nič. Ako je človek v Parizu povedal, da je Slovenec, so ga debelo gledali, in če bi jim bil pravil, da živi ta narod ob Črnem morju, bi mu bili prav tako verjeli, kakor če bi bil dejal, da je doma iz Sirije.

Vojna je nekoliko pomnožila francosko geografično in etnološko znanje, ali nihče ne more pričakovati, da bi bilo to kaj posebno temeljito. Le ker je Avstrija z Nemčijo sovražnica Francije, se je treba zanjo nekoliko zanimati; in "zanima" se Francoz vedno rad. Zato bi bil pa vendar zelo začuden, ako bi slišal, da so Slovenci vznemirjeni zaradi italijanskih zahtev in da dežela ob Soči, v kateri se bojujejo Cadornove čete, ni italijanska.

Le malo je ljudi na Francoskem, ki bi natančneje poznali avstrijske in jugoslovanske razmere; in tisti, ki jih nekoliko poznajo in izmed katerih so nekateri tudi potovali po naših krajih, so žal enostranski nacionalisti [illegible] pri svojih rojakih posebne veljave.

Tako se ni čuditi, da so [illegible] kombinacije o vojnih posledicah, o [illegible] tvorbah in o narodnih [illegible] Ne glede na to jim ni [illegible] v žurnalističnih člankih [illegible] coskega naroda in tudi ne [illegible] ske vlade. Oficielni krogi [illegible] prav tako molčeči kakor [illegible] dvoma je le to, da bi Francija rada [illegible] Alzacijo in Loreno, ter da bi [illegible] radi oslabeli Nemčije.

Da se Avstrija razdeje, [illegible] gih listih. Toda ne francoske, [illegible] ruske oficijelne izjave [illegible] se bil označil tak cilj. Gotovo je, da [illegible] zaveznikov amputacije [illegible] ker dokazuje že znana [illegible] da [illegible] pirira Italija na kos sedanjega avstrijskega ozemlja. Rumunija pa [illegible] Ampak nihče ni Čehom in Slovakom [illegible] nosti, in nihče ne Jugoslovanom [illegible] mo sicer, da ima Italija od Anglije in Francije podpisano pogodbo, ki [illegible] jugoslovanskega ozemlja [illegible] o Avstriji sploh [illegible] je pa splošna skrivnost.

Medtem ko molče ministri in [illegible] ni faktorji, je pa [illegible] Kar pišejo nekateri listi, [illegible] kakor sveto pismo. Če čitajo članek [illegible] "Matin" jim je to kakor razodetje, in kar prerokuje "Figaro," je tako, kakor da bi bilo že uresničeno.

Tupatam se čitajo sedaj [illegible] pariških listih reči, ki so z nanim optimistom [illegible] med. V teh člankih se sestavlja nova Evropa prav tako, kakor si gotova vrsta žele, in taka vrsta je srečna, ko čitajo take reči, pa mislijo, da so žurnalistične kombinacije že sveta resnica.

[illegible] časnikarji, taki, ki imajo prevec [illegible] in taki, ki jih je natura obdarila s [illegible] pa slišijo travo rasti, sestavljajo [illegible] Evropo s tako resnobo, kakor da so [illegible] evropski narodi naprosili in pooblastili, da [illegible] opravijo to nalogo zanje. Na vse te kombinacije se ne bi bilo treba nič ozirati, ker se tudi tisti, [illegible] mir, ne bodo ozirali nanje. Tačas, kadar se bo klanje moralo končati in bodo [illegible] začeli mešetariti, bodo zastopniki vsake [illegible] gledali, kako bi mogli najbolje obvarovati [illegible] svojega vladajočega razreda in svo[illegible] se bodo kakor na sejmu, ampak [illegible] narodov, temveč za kapitalistične [illegible] koristi.

[illegible] pariških listov torej ni zaslužiti [illegible] stališča, da bi nas poučilo, kako se [illegible] evropski zemljevid, ampak [illegible] kako težko je zastopniku buržuazije [illegible] stališče nepristranosti in pravičnosti.

[illegible] že slišimo pesem, da se bojujejo zavezniki za svobodo narodov. Ves ta čas nismo sicer [illegible] opazili, kar bi potrdilo ta namen. [illegible] dosle pripovedovanje, in sicer slišimo [illegible] pripovedovanje največ od ljudi, ki nimajo [illegible] odgovornosti.

Ampak če je res, da hočejo svobodo narodov [illegible] se morajo narodi sedaj za to klati, tedaj bi morali hoteti svobodo vseh narodov.

Zelo lepo bi bilo, če bi imele vlade res ta namen. [illegible] drugega ne bi bilo treba, kakor da bi [illegible] glasno povedale — to se pravi, da bi to povedale tako glasno, pa tudi tako resno, da bi bilo mogoče verjeti. S splošnimi frazami so seveda že dovolj govorile o tem! ampak s takimi frazami se ne da premotiti nihče razun — nedoraslih in doraslih otrok. Tisti hip, ko bi vse vlade jasno, resno in z zadostnimi zagotovili povedale, da se bojujejo za svobodo narodov, bi moral biti pač vse vojne v Evropi konec. Kajti tedaj bi imele vse vlade enak cilj, in če hočejo vse skupaj eno, bi bilo pač več kot blazno, da bi se še nadalje teple.

Vojna sama je najboljši dokaz, da se lažejo, če kaj zinejo o svobodi. In sicer se lažejo vse. Nemčija se laže, ki zatira Poljake, Dance, alzaške Francoze. Avstrija se laže, ki zatira približno tucat narodov. Rusija se laže, ki zatira celo vrsto narodov v Evropi in Aziji. Anglija se laže, ki zatira Irce, Inde, Egipčane in še nekatere druge. Francija se laže, ki zatira narode v kolonijah, in one pod svojim "protektoratom". Vse se lažejo. Vsaka bi bila imela sto prilik, da bi bila sama začela s podeljevanjem svobode, če bi ji res kaj bilo za svobodo. Kdor pa drži svoje narode za goltance in jih davi, naj nikar ne pričakuje, da mu bom verjel, če pripoveduje, da prinese meni svobodo.

Na Francoskem so pa nekateri žurnalisti tako naivni, da res verjamejo, da gre vladam v sedanji vojni za svobodo. Ker spada Avstrija med narodne ječe, je razpad Avstrije v njihovih kombinacijah.

Gotovo se mora vpoštevati možnost takega razpada. In če se izvrši — no, pa adijo Avstrija! Tisti dan, ko je ne bo več, se bo pokazalo, da ni bilo razun dinastije in birokracije pravzaprav nikogar, ki bi jo bil sploh potreboval in marsikdo se bo začudil, kako je mogel misliti, da ne more svet obstajati brez Avstrije.

Ampak črno na belem nimamo še nikjer, da je Avstrija res že razbita. In še enkrat se spomnimo: Nobena vlada, prav nobena ni izrekla, da je smrt Avstrije v njenem programu. Jugoslovanski in češki odbori v Londonu prirejajo včasi shode in govore o koncu Avstrije. Tupatam pride kakšen Anglež na tak shod in izreče kakšno besedo o simpatijah do Čehov, Srbov, ali Slovanov

(Konec na drugi strani.)